

## AN'ANAVIY CHOLG'U IJROCHILIGINI O'RGANISHDA ZAMONAVIY METODLARDAN FOYDALANISH

**Bannaqulov Mexroj Furqat o'g'li**

*O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti*

*San'atshunoslik fakulteti*

*Musiqqa ta'limi kafedrası*

**Annotatsiya:** *An'anaviy cholg'u ijrochiligi asrlar davomida butun dunyo madaniyatlarining ajralmas qismi bo'lib kelgan. Ushbu an'anaviy asboblarning muhim madaniy va tarixiy ahamiyatga ega va madaniy merosni saqlashga hissa qo'shadi. Zamonaviy texnologiyalar paydo bo'lishi bilan tadqiqotchilar va olimlar an'anaviy cholg'u ijrochiliginı o'rganish va tushunishni kuchaytirish uchun turli xil texnikalardan foydalanishga muvaffaq bo'lishdi. Ushbu maqola ushbu sohada zamonaviy texnikalardan foydalanishni o'rganib chiqadi, bunday yutuqlarning afzalliklari va oqibatlarini ta'kidlaydi.*

**Kalit so'zlar:** *musiqqa, madaniyat, an'ana, millat, rasmiy belgi, ma'naviy hordiq*

### KIRISH

An'anaviy musiqaning madaniy uzatish vositasi sifatida ajralmasligi haqidagi munozarani hech qachon tugatib bo'lmaydi. Madaniyat millatga o'ziga xoslik beradi va shu (madaniyat) asosida millatning rivojlanishi mustahkamlanadi.

Mangena (2009) o'z tajribasi va madaniy axloqidan tashqarida xalqni rivojlantira olmaysiz deya ta'kidlaydi. Shuning uchun millatning an'anaviy musiqasi siyosiy, falsafiy, iqtisodiy yoki ijtimoiy bog'liq bo'lsin, madaniy matoning har bir jihatini katta darajada olib borganligi sababli, u xalqning rivojlanish ehtiyojlari uchun ishchi qo'llanma beradi.

Oqibatda, bu boradagi rivojlanish jamiyat uchun jirkanch hodisa sifatida qaralmasligi kerak ideallar, qadriyatlar, normalar, urf-odatlar va marosimlar, aksincha, bu ularga bog'liq bo'lishi yaxshi natija. Shunga qaramay, Afrika va ayniqsa Nigeriyada rivojlanish madaniy merosdagi tafovutlar natijasida shunday qiyin jarayondir.

Mamlakat ichidagi ba'zi jamiyatlar boshqalarga qaraganda yaxshiroq ta'sir qiladi va afzalliklarga ega va shuning uchun o'zgarishlarni moslashtirish yoki qabul qilishni xohlaydi. Ba'zilar o'zgarishlarni begona madaniyatni mavjud madaniyatga ortiqcha yuklash deb bilishadi.

Texnologiya odamlarning ish uslubiga, ayniqsa an'anaviy musiqani ijro etishda juda ko'p o'zgarishlar kiritdi. Ijrochilar o'zlarining ijro funksiyalarining ko'p qismini yo'qotdilar, Idolorga ko'ra "musiqqa asbobini ijro etish, ovoz bilan qo'shiq aytish, tana

bilan raqsga tushish, amusik dramada harakat qilish yoki bir guruh ijrochilarni dirijyorlik / rejissyorlik qilish"kiradi.

Bu stilistik dizaynlar/ideallarning barchasi an'anaviy musiqaga o'ziga xoslik beradi, lekin texnologiya joriy etilishi bilan bu amaliyotlarning aksariyati elektron tarzda amalga oshiriladi va shu bilan uni (an'anaviy musiqa) insoniylik mohiyatning haqiqiy tushunchasidan olib tashlaydi.

Ushbu keng tarqalgan muammodan tashqari, texnologiya musiqani kuchaytirdi,sanoat mamlakat iqtisodiyotiga katta va ijobiy ta'sir ko'rsatadigan tarzda.

An'anaviy yoki madaniy amaliyotlar tug'ilish va balog'atga yetish,nikoh va o'lim, diniy faoliyat, boshlanish, ov qilish, dehqonchilik,yig'ish, dam olish va partiyalar kabi tirikchilik marosimlaridan tortib, jamiyatdagi hayot faoliyatining boshqa jihatlariga qadar davom etadi. Ushbu tadbirlarning barchasida musiqa (qo'shiq, raqs, cholg'u asboblari yoki kombinatsiyalarda) markaz sifatida mavjud.

Ushbu tadbirlarning har qandayida musiqa yaratish jamoaga ma'lum bo'lgan madaniy xususiyatlarning aksariyatini ifodalaydi. Qo'shiq va raqs jarayonida ishlatiladigan kostyumlar, niqoblar, musiqa asboblari, rasmlar va dizayn turibularning barchasi madaniyat ko'rsatkichlari. Umuman olganda, Afrika jamiyatlarida ma'lum bir madaniyatni o'z musiqalari orqali osongina aniqlash mumkin.

Ba'zi musiqa asboblari ma'lum bir etnik guruhi bilan atalgan. Ulardan ba'zilari madaniy ramziylikka ega. Misol uchun, Nigeriya Ufie yoriq barabandan Igbo royalti ramzi. Tural identifikatoriga Chopi mbira, Janubiy Afrikadagi Bembaall babatoni kiradi; Ashanti aburukava, Dagomba launga-olib drum, axatse ofeve barcha Gana-g'arbiy Afrikada va hokazo.

Bu o'ziga xosliklar atrof-muhit ta'sirlari (bunday asboblarni tanlashda) yoki xalq hayotiga integratsiyalashgan xalq yodgorliklari natijasida bo'lishi mumkin. Bu Aguning "Afrika musiqa asboblarini tanlash jarayoni,biroq tasodifan yoki tasodifiy amalga oshirilmagan bo'lsada, bu xalq fikrlari va xurofot e'tiqodlari ta'sirida bo'lgan jarayon"degan fikrini yana bir bor tasdiqlaydi.

Muayyan madaniyatni ular qo'shiq aytish yo'li orqali ham aniqlash mumkin. Nazallik bilan og'rigan tilda so'zlashuvchilar (masalan, Aguatain Anambra shtatining ba'zi qismlari, Imo va Abia Shtatlarining ko'p qismlari, barcha Igbo ekstraksiyasi) yoki xususiyatlari ularning qo'shiqlarida bunday xususiyatlarni ochib berishi mumkin.

Brayt gipotezasidan kelib chiqqan holda, og'zaki tilning xususiyatlari qo'shiqning musiqiy naqshlarini aks ettirishda sezilarli ta'sir ko'rsatadigan ba'zi

madaniyatlar mavjud. Islomiy ibodat qiluvchilarni qo'shiq aytish usuli bilan osongina aniqlash mumkin.

Hatto Janubiy Afrikaning ozodlik qo'shiqlari ham madaniy portretlarga ega. Bakare va Mansdagi Chernoffga ko'ra raqs uslubi shaxsni aks ettirish demakdir. Davomida ular buni takrorlaydilar. Raqs orqali odamlar madaniy birlikni qayta tiklashga qodir va o'zlarini boshqa madaniyatlardan ajratib turadilar, ' bu turli yo'llar bilan sodir bo'ladi, harakat, bezaklar va materiallardan foydalanish, narsalar, imo-ishoralar, ajratilgan ma'no harakat va umumiy kontseptsiya.

Texnologiyani musiqa bilan bog'liqligini aniqlash musiqa san'atini ishlab chiqarish va ijro etishda barcha texnik yoki mexanik dasturlarni nazarda tutadi. Freeencyclopedia musiqa texnologiyasiga ishora qiladi, chunki musiqa san'ati bilan bog'liq barcha texnologiya shakllari, xususan, ijro etish, yozib olish, kompozitsiya, saqlash va ishlashni osonlashtirish uchun elektron qurilma va kompyuter dasturlaridan foydalanish... akustik fan, dasturlash, musiqa psixologiyasiva sotsiologiya kabi musiqaning texnik va ilmiy jihatlarini qamrab oladi, va musiqa sanoati biznes amaliyoti qiladi.

Garchi Onvuekve va Nvamara musiqiy asarlarni osonlashtiradigan kompyuter va elektron gadjetlarning funktsiyalari va turlarini keng muhokama qilishgan bo'lsada, musiqa texnologiyasi faqat kompyuter va elektronikadan foydalanish bilan cheklanmasligi kerak, shuningdek, bizning an'anaviy musiqa asboblari texnologiyamizga e'tibor qaratish lozim, ularning aksariyati juda murakkab va shuning uchun yuqori darajadagi texnik ham ishlab chiqarish, ham ishlash qobiliyatlari.

Ese barabanlari, kalimba ksilofonlari, ogene telefonlari va boshqa ko'plab an'anaviy musiqa asboblarmiz texnologik rivojlanishda shu qadar rivojlanganki, ular begona madaniyatning boshqa melodik asboblari bilan deyarli teng imkoniyatlarga ega.

Ko'p odamlar hali ham texnologiya yoki texnologiyani faqat kompyuter va elektronikani rivojlantirish bilan cheklashining sababi, mahalliy musiqa asboblarmizga xos bo'lgan boy potentsiallarni moddiy shaklga o'tkazish imkoniyatini idrok eta olmasligida yotadi. Shubhasiz, istalgan standartga erishish uchun an'anaviy musiqa asboblarmizni yangilash va o'zgartirish musiqa sanoatimizni texnologiya sohalarida to'g'ri va maqbul tan olinishiga yordam beradi va mahalliy asboblarmiz sifati va standartini yaxshilaydi.

Texnologiyaning an'anaviy musiqaga ta'siri ilgari an'anaviy musiqa xalqning xalq musiqasi ekanligi aytilgan. Texnologiyaning Nigeriya Xalq musiqasiga ta'siri haqidagi munozarasida Agu bu ta'sir "Pop musiqasida bo'lgani kabi ajoyib emasligini ta'kidlaydi, chunki Nigeriya Xalq musiqasi amaliyotchilari Nigeriya Pop

musiqa vaziyatida texnologik inqilobni rivojlantiruvchi G'arb musiqa asbobini qabul qilmagan".Shunga qaramay, u radio va televideniya foydalanishda Nigeriya xalq musiqa sahnasiga texnologik ta'sirni aniqlaydi.

Nigeriya xalq musiqa, Agum radio va televideniyesining ta'siri, an'anaviy musiqa ijrochiligining estetik qadriyatlarini xabardor qiladigan atributlarning aksariyati keskin buzilganligini ta'kidlaydi. Bunday atributlarga ijro holati, ijro sahnasi, kostyumlar, vaqt chegarasi va eshitishda ishtirok etish kiradi.

Bularning barchasi radio va televideniya foydalanish natijasi sifatida ijro sahnasida o'z mavjudligini yo'qotdi. An'anaviy musiqa endi istalgan vaqtda, hatto kontekstdan tashqarida ham eshitilishi mumkin. Ishlash maydoni endi hisoblanmaydi.

(Chunki sahna juda kam ijrochilarni sig'dira oladi). Kostyumni tanlash radio va televideniya sahna dizaynerlarining asarlari bilan chegaralanadi. Bu kayfiyatni aks ettirmaydi vabu kutilganidek guruhlarning ishi.

### XULOSA

An'anaviy cholg'u ijrochiligini o'rganishda zamonaviy texnikadan foydalanish sohada inqilob qildi, tadqiqot, tahlil va saqlashning yangi yo'llarini ochdi. Audio yozuvlar, tahlil dasturlari, raqamli arxivlar, AR, VR va hamkorlikdagi tadqiqotlarning kombinatsiyasi ushbu madaniy boyliklarni qanday tushunishimiz va qadrlashimizni o'zgartirdi. Ushbu yutuqlarni qabul qilib, biz kelajak avlodlar uchun an'anaviy instrumental ijrochilikni davom ettirish va nishonlashni ta'minlashimiz mumkin.

### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Idoro, E.(2002) The Theorist and the performer in African Musical Practice. In Music in Africa, facts and Illusions. 54-63.
2. Ibadan: Stirling- Horden Publishers (Nig) Ltd.Longman, (2005) Longman Dictionary of Contemporary English. England: Pearson Education Limited.
3. Mangena, M. (2009) The Role of Cultural Heritage in Nation Building and Development. <http://www.azapo.org.za/links/speeches/speech/.htm>Merriam, A.P, (1964) The Anthropology of Music. U.S.A: NorthWestern University Press.
4. Nwamara, A.I. (2007) Computer Technology as Strategy for advancing Art Music Composition in Nigeria. In Awka Journal of Research in Music and the Arts. Vol.4,46-60.Okafor, R.C (2005) Music in Nigerian Society. Enugu: New Generation Books.